

# ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ПРОСТІР

## Про заключну конференцію спільної американсько-української Науково-дослідницької програми Академії правових наук України та Національного інституту юстиції департаменту юстиції США

Як вже повідомлялося, в період з 21 по 24 січня 2002 р. у м. Києві та Харкові відбулася заключна конференція спільної американсько-української Науково-дослідницької програми Академії правових наук України та Національного інституту юстиції департаменту юстиції США. Цю Програму майже три роки очолюють з української сторони – президент Академії правових наук України, ректор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академік **Тацій В.Я.**, з американської – директор Міжнародного центру Національного інституту юстиції департаменту юстиції США (м. Вашингтон), професор **Джим Фінкенауер**.

Згідно із завданням Програми перший етап заключної конференції пройшов у Київському регіональному центрі АПРН України. На ньому були підведені підсумки за проектом "С" (по створенню та запуску в дію технічних можливостей по обміну науковою інформацією через Інтернет) спільної українсько-американської Науково-дослідницької програми Академії правових наук України та Національного інституту юстиції США, директором якого був **С. Чапкій**, і проектом "В" (з науково-методичного, аналітичного та організаційного забезпечення обміну досвідом з питань діяльності правоохоронних органів США та України по боротьбі зі злочинністю на підставі наукових досліджень), співдиректорами якого були з української сторони начальник управління Академії правових наук України по зв'язках з державними, судовими та правоохоронними відомствами академік **Закалюк А.П.** і з американської сторони директор Поліцейського виконавчого дослідного форуму професор **Деніс Кені**. У засіданні взяли участь члени міжвідомчої координаційної ради Програми – заступник Генерального прокурора України – **Обіход М.С.** та заступник Державного секретаря МВС України – **Ануфрієв М.І.**

Реалізація проекту "С" по створенню української інформаційної мережі Верховенства права (КОІЛМ) безпосередньо показала, що в Україні є реальні умови для обміну науковою інформацією через Інтернет. Це було неодноразово підкреслено учасниками конференції, у тому числі представниками МВС та Генеральної прокуратури України. Був також продемонстрований український портал Верховенства права. Науковці Академії правових наук, Інституту Генеральної прокуратури України, інших навчальних і наукових закладів та фахівці правоохоронних органів України зробили інформаційні повідомлення і продемонстрували можливості доступу до мережі Інтернет та на веб-сторінки своїх установ, а також програми навчання професіоналів, дослідницьких бібліотек, баз спеціальних знань тощо.

При розгляді результатів роботи проекту "В" було висловлено цілу низку цікавих висновків та пропозицій. Більшість з них стосувалися стану та потреб удосконалення обміну досвідом правоохоронних органів США та України в спільній діяльності по боротьбі зі злочинністю. Було зазначено, що учасники проекту "В" мали пряий зв'язок з практичними працівниками, у тому числі і самої низової ланки, яка безпосередньо протистоїть злочинності. Виконання проекту "В" дозволило зібрати вагомі аргументи та опрацювати конкретні рекомендації щодо удосконалення тематики, організаційних, методичних, навіть технологічних питань проведення цієї роботи. Крім того, неможливо не підкреслити й те, що втілення у життя Інтернет-проекту також відіграло дуже важливе значення у поширенні технічних можливостей обміну науковою інформацією як між учасниками проекту "В", так і іншими науковцями і представниками правоохоронних органів, та Програми в цілому.

Після підведення підсумків в Києві робота конференції була продовжена у Харкові, де у приміщенні Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого були підведені підсумки майже трьох-

річної роботи представників наукових колективів проекту "А" Програми. Заключна конференція у Харкові була проведена під керівництвом директора проекту "А" з української сторони, першого проректора Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академіка АПРН України **Сташиса В.В.** В її роботі брали участь співдиректор проекту "А" з американської сторони, професор **Джим Фінкенауер**; референт Програми Національного інституту юстиції департаменту юстиції США **Дженіфер Шрок**; координатор Програми з української сторони, директор Інституту вивчення проблем злочинності АПРН України, член-кореспондент АПРН України **Борисов В.І.**; адміністратор проекту "А", заступник директора з наукової роботи Інституту дослідження проблем злочинності АПРН України, член-кореспондент АПРН України **Зеленецький В.С.**, координатори окремих напрямів проекту "А" з американської сторони: **Донна М. Хьюз**; **Мері Лейн**; професор **Джей С. Албаніз**; **Джон Пікареллі**; а також українські експерти: академіки АПРН України **Грошевий Ю.М.**, **Закалюк А.П.**, **Панов М.І.**; вчений секретар Програми, доцент кафедри кримінального права НЮАУ імені Ярослава Мудрого **Кураш Я.М.**, а також координатори напрямів та 41 дослідник проекту "А" з української сторони. У конференції також брав участь керівник проекту "В" від американської сторони, професор коледжу кримінальної юстиції **Джон Джей університету м. Нью-Йорка Деніс Кені**. Крім того, до роботи конференції були залучені керівники та представники правоохоронних органів м. Харкова та Харківської області, представники різних наукових установ. Усього в роботі конференції брало участь понад 130 осіб.

Зі вступним словом та загальним оглядом роботи проекту "А" виступив його директор, академік АПРН України **Сташис В.В.** Він звернув увагу на те, що робота конференції у Харкові присвячена оголошенню та вивченню результатів спільних українсько-американських розробок у межах проекту "А", метою якого було виконання наукових досліджень з правових проблем боротьби зі злочинністю. У свій час цей Проект викликав велику зацікавленість з боку українських правоохоронців і науковців. Так, на конкурс за проектом "А" було подано більше ніж 58 заявок. При цьому не можна не підкреслити високої якості проведення конкурсу, тих принципових вимог, які були пред'явлені до конкурсантив.

У результаті кінцевого обговорення у США до участі у Проекті з української сторони було залучено 22 наукові теми, зокрема: "Торгівля жінками та дітьми з метою їх сексуальної експлуатації: кримінологічний аспект", "Кримінально-правова боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів в Україні і США", "Організована транснаціональна комп'ютерна злочинність", "Удосконалення діяльності правоохоронних органів України по запобіганню і розкриттю злочинів транснаціонального характеру, пов'язаних з використанням пластикових платіжних засобів в системі електронних платежів банків", "Виявлення злочинів, що вчиняються організованими групами в сфері економічної діяльності (математико-криміналістичний підхід)", "Розробка концепції і тактики діяльності органів внутрішніх справ України щодо попередження транснаціональних комп'ютерних злочинів з використанням глобальної мережі Інтернет", "Порівняльна характеристика організованих злочинних угруповань в Україні і США", "Віктимізація підприємництва", "Діяльність правоохоронних органів по боротьбі з організованою злочинністю" та інша.

Виконавці проекту "А" представляли Київ, Одесу, Запоріжжя, Харків та інші регіони України. Усього у проект "А" з української сторони брали участь 52 науковця. Майже всі з них взяли участь у роботі заключної конференції. Безперечно це є безпосереднім свідченням від-



повідального ставлення української сторони до виконання проекту "А" спільної Програми.

Академік **Сташис В.В.** підкреслив, що проект "Американсько-українське дослідне партнерство" офіційно розпочався в листопаді 1999 р., коли було підписано Угоду між НІО США та АПРН України, а створення спільної Науково-дослідної програми під керівництвом президента Академії правових наук України, ректора Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого академіка **Тація В.Я.** стало частиною існуючої Програми співробітництва у галузях правоохоронних органів та кримінальної юстиції під егідою американсько-української міжнародної координаційної ради американсько-українського дослідного партнерства, що були підготовлені Міжнародним центром НІО США за консультативною допомогою АПРН України і які істотно вплинули на підвищення рівня ефективності проведення наукових досліджень.

Завдання конференції полягало не тільки в тому, щоб зупинитися на досягненнях спільної Програми, а також і в тому, щоб продовжити напружену працю по реальному втіленню у життя тих досягнень, які мають досить вагоме прикладне значення для вивчення і подолання проблем боротьби зі злочинністю як на національному, так і на міжнародному рівні.

Від американської сторони виступив професор **Дж. Фінкенауер**, який підкреслив важливість доведених результатів наукових досліджень не тільки до широкого кола осіб, а й конкретного втілення їх у життя, тому від цього Проекту очікується досягнення певних практичних результатів. Професор **Дж. Фінкенауер** підкреслив, що всі найбільш цікаві наукові розробки в межах Програми обов'язково будуть видані англійською мовою.

Згідно з програмою конференції доповідали дослідники проекту "А" з української сторони: **Денисова Т.А., Шеваріхін А.О., Музика А.А., Біленчук П.Д., Вертузаєв М.С., Голубєв В.О., Пясецький А.І., Яриш О.Н., Петров В.В., Туляков В.О., Кальман О.Г., Кулик О.Г., Перепелиця О.І., Попович В.М., Сібілова Н.В., Коновалова В.О., Кривоченко Л.М., Городиський О.М.**, з американської сторони: **Донна М. Хьюз, Мері Лейн, Джей С. Албаніз, Джон Пікареллі**. Крім того, були також заслухані висновки експертів за всіма напрямками.

Необхідно зазначити, що переважна більшість дослідників виконали свої зобов'язання за Проектом у повному обсязі. Представлені на конференції доповіді викликали значний інтерес у учасників і гостей конференції.

Так, координатор напрямку "Торгівля людьми" к.ю.н., доцент, декан юридичного факультету Запорізького державного університету **Денисова Т.А.** докладно доповіла про роботу за темою "Торгівля жінками та дітьми з метою їх сексуальної експлуатації: кримінологічний аспект", вона проаналізувала стан проблеми протидії торгівлі жінками як в Україні, так і за її межами, підкреслила, що була зібрана емпірична база теми дослідження, а також створена база даних, яка містить інформацію щодо жертв торгівлі жінками та дітьми, які вивезені з України до різних країн світу. У процесі дослідження були визначені основні шляхи протидії торгівлі жінками та дітьми. При цьому дослідження буде продовжуватися з урахуванням приділення особливої уваги розкриттю причин та умов вчинення торгівлі людьми і заходам по запобіганню цьому злочині, особливо торгівлі дітьми.

Координатор напрямку "Порівняльні дослідження організованих злочинних угруповань" з американської сторони **Джей С. Албаніз** висловив думку про необхідність таких досліджень, матеріали яких нададуть Україні можливості уникнути низки проблем, які раніше стояли перед США у боротьбі з організованою злочинністю. Проведений порівняльний аналіз надасть змогу у формулюванні поняття природи і змісту організованої злочинної групи, її місця та ролі в системі організованої злочинності. **Джей С. Албаніз** також підкреслив, що дослідники напрямку з української сторони отримали достатню інформацію про досвід правоохоронних органів США у виявленні кримінальних та кримінологічних ознак

організованих злочинних груп, особливо визначення чинників ризику.

Координатор напрямку з української сторони к.ю.н., доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НІОА імені Ярослава Мудрого, зав. сектором Інституту вивчення проблем злочинності АПРН України **Кальман О.Г.** у своїй доповіді "Направленість, організація і тактика діяльності правоохоронних органів України по боротьбі з організованою економічною злочинністю" стисло розповів про результати досліджень, проведених завдяки достатній емпіричній базі. Ним були запропоновані критерії оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю і представлені рекомендації щодо розподілу функцій між ними.

У доповіді координатора з української сторони за напрямком "Комп'ютерна злочинність", професора кафедри розслідування злочинів НАВС України **Біленчука П.Д.** було підкреслено, що організована транснаціональна комп'ютерна злочинність – це глобальна проблема третього тисячоліття. Навіть на конференції країн Великої сімки щодо проблем комп'ютерної злочинності (кіберзлочинності) у жовтні 2000 р. зазначалося, що збитки від цих злочинів сягають більше 100 млрд. німецьких марок щорічно. А за оцінками Рахункової палати уряду США щорічний збиток від розкрадань і шахрайства, вчинених через мережу Інтернет, становить близько 5 млрд. дол. США. Тому не можна не відмітити важливості досліджень у цій сфері, виявлення характерних рис злочинності в галузі інформаційних технологій, удосконалення досвіду міжнародного співробітництва під час розслідування так званих комп'ютерних злочинів, порівняльного аналізу їх видів у різних країнах світу.

У процесі обговорення експертом цього напрямку, академіком **Пановим М.І.** було відмічено, що в подальшому необхідно опрацювати висновки по досліджених комп'ютерній злочинності з метою їх наближення до практичних потреб правоохоронних органів.

В обговоренні робіт за цим напрямком взяла участь д.ю.н., професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Клименко Н.Л.**, яка підкреслила неабияке значення висновків по дослідженню за напрямком і для навчального процесу.

Все вищезазначене є тільки невеликим свідченням того, що переважна більшість досліджень, представляє значний інтерес для широкого кола науковців і представників правоохоронних органів.

Конференцію продовжили засідання "круглих столів" дослідницьких груп окремо за кожним напрямком, на які були запрошені до участі усі бажаючі. Після їх завершення було проведено підсумкове пленарне засідання, на якому заслухані звіти координаторів кожного з напрямків з української сторони. У їх звітах про засідання "круглих столів" було ще раз підкреслено значення проведених досліджень і наявність певного кола невирішених питань, які лишають після завершення цієї Програми досліджень і які за їх думкою все ж таки потребують свого спільного вирішення у подальшому співробітництві.

На завершення конференції виступила референт Програми Національного інституту юстиції департаменту юстиції США **Дженіфер Шрок**, яка надала інформацію про плани американської сторони щодо розповсюдження результатів проведених досліджень у США. При цьому було висловлено прохання до експертів щодо визначення найбільш цікавих досліджень з метою запрошення цих дослідників на заключну конференцію до США, яку планується провести у квітні-травні 2002 р.

Співдиректор проекту "А" з американської сторони професор **Дж. Фінкенауер** зазначив високу якість проведених досліджень. Процес проведення цих досліджень засвідчив, що обидві сторони, як українська, так і американська отримали досить цікавий досвід спілкування. Вбачається, що співробітництво в цілому пройшло дуже успішно.

З заключним словом виступив співдиректор проекту "А" з української сторони, академік АПРН України **Сташис В.В.**, який характеризував роботу конференції, як плідну і проведеної на високому рівні. Конференція, що відбулася, – це дуже важливий крок в американсько-українському співробітництві. На ній була дана оцінка рівня, якості і ступеня виконання завдань, зазначених у дослідницьких планах. Слід зауважити, що набуття такого досвіду інтернаціональної роботи безперечно є вагомим внеском у справу спільної боротьби з організованою злочинністю.

*Матеріал підготували професор В. БОРИСОВ, доцентки Я. КУРАШ, І. ХРИСТИЧ*